OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

LAUSUNTO

Kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto
erityisasiantuntija Laura Lassila

4.2.2026

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi HE 198/2025 vp

Asian tausta

Esityksellä toteutetaan Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman kirjauksia viranomaisten välisen tiedonvaihdon sujuvoittamisesta rikosten torjumiseksi ja ehkäisemiseksi.

Rikosseuraamuslaitosta koskevilla ehdotuksilla toteutettaisiin hallituksen ohjelman kirjaus tarvittavista lainsäädäntömuutoksista, jotta tietojen vaihtaminen vakavaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen kiinnittyneistä henkilöistä sekä muista henkilöistä, joilla voi olla vaikutusta vankilaturvallisuuteen, olisi mahdollista eri viranomaisten välillä.

Ulosottokaareen, lakiin verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta, sekä lakiin työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta ehdotetuilla muutoksilla toteutettaisiin osaltaan hallituksen ohjelman kirjauksia työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan torjunnan tehostamisesta parantamalla tietojenvaihtoa viranomaisten välillä sekä mahdollistamalla oma-aloitteinen tietojen luovuttaminen.

Esitys on valmisteltu oikeusministeriössä virkatyönä.

Postiosoite
Postadress
Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Meritullinkatu 10
00170 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon
0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax
09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet
kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

Esitysluonnos oli avoimella lausuntokierroksella ja siitä annettiin 21 lausuntoa.

Lainsäädäntöehdotukset

Tiedonvaihto vankilaturvallisuuden parantamiseksi

Laki henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa

Uutena asiana ehdotetaan Rikosseuraamuslaitoksen mahdollisuutta pyytää lausuntoa keskusrikospoliisilta. Muilta osin ehdotuksissa on kyse voimassa olevan sääntelyn tarkentamisesta.

1. Rikosseuraamuslaitos voisi pyytää keskusrikospoliisilta lausuntoa vankien tai yhdyskuntaseuraamusta suorittavien työpaikkojen tai muiden toimintavelvollisuuspaikkojen mahdollisista yhteyksistä vakavaan tai järjestäytyneeseen rikollisuuteen.

   Voimassa olevassa laissa ei ole vastaavaa säännöstä, eikä Rikosseuraamuslaitos voi tällä hetkellä tarkistaa työpaikkojen taustoja. Ehdotus parantaisi siten merkittävästi Rikosseuraamuslaitoksen mahdollisuuksia varmistaa, ettei työpaikkoina voisi toimia yrityksiä, joilla on yhteyksiä järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Ehdotus on rajattu koskemaan vain tietoja, jotka ovat tarpeellisia Rikosseuraamuslaitoksen tehtävien kannalta. Tästä syystä ehdotus olisi rajattu vain työpaikkaa koskeviin tietoihin, eikä Rikosseuraamuslaitoksella olisi oikeutta saada yksittäistä henkilöä koskevia tietoja. Valmistelussa arvioitiin myös voisiko Rikosseuraamuslaitos hyödyntää Harmaan talouden selvitysyksikön tuottamia velvoitteidenhoitoselvityksiä työpaikan taustojen arvioinnissa. Velvoitteidenhoitoselvitystä ei kuitenkaan arvioitu itsessään kovin hyödylliseksi, vaan se todennäköisesti voisi vain täydentää keskusrikospoliisilta saatavaa tietoa, eikä näin ollen esimerkiksi vähentäisi keskusrikospoliisille tehtävien lausuntopyyntöjen määrää.

   Rikosseuraamuslaitoksen ja keskusrikospoliisin arvioihin perustuen voisi lausuntopyynnöistä keskusrikospoliisille aiheutuva nykyisten

resurssien suuntaamistarve olla pienimmillään noin 0,3htv/vuosi ja enimmillään 2–2,5htv/vuosi.

2. Rikosseuraamuslaitoksella olisi oikeus saada tietoja ulkomaalaisasioiden käsittelyjärjestelmään rekisteröidyn maassa oleskelua ja maasta poistamista koskevasta asiasta myös silloin, kun kyse olisi tuomitusta, vangista tai tutkintavangista. Voimassa olevan sääntelyn mukaan kyseiset tiedot on oikeus saada vain silloin, kun kyse on rikoksesta epäillystä, yhdyskuntaseuraamusta suorittavasta tai valvottuun koevapauteen sijoitetusta.

   Muutoksen myötä Rikosseuraamuslaitos voisi saada tietoja esimerkiksi kansainvälisen pidätysmääräyksen taikka kansainvälisen siirtoasian käsittelemiseksi. Rikosseuraamuslaitoksella olisi mahdollista saada myös tieto esimerkiksi vangin oleskelulupaa koskevan asian käsittelystä ja päätöksestä.

3. Rikosseuraamuslaitoksen oikeutta saada sosiaalihuollon tietoja rangaistusajan suunnitelman laatimiseksi muutettaisi siten, että tiedot olisi mahdollista saada jo ennen täytäntöönpanon alkamista. Tiedot sosiaali-, terveydenhuolto- ja kuntoutuspalveluiden käytöstä, työkokemuksesta, toimintakyvystä, päihdeongelmasta ja päihdehuollon palveluiden käytöstä, lähisuhdeväkivallasta ja edunvalvonta-asioista on katsottu olevan välttämättömiä vankeusrangaistuksen täytäntöönpanossa. Olisi kuitenkin tarpeen, että henkilön hoidon ja kuntoutuksen tarve ja mahdollinen toimintakyvyn puute voitaisi ottaa mahdollisimman hyvin huomioon jo rangaistusajan suunnitelman laadinnassa ennen täytäntöönpanon alkamista.

4. Rikosseuraamuslaitos voisi luovuttaa poliisille tarpeellisia tietoja vangin yhteyksistä vakavaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Rikosseuraamuslaitos voi jo nykyisellään luovuttaa tietoja toiselle rikosasioiden tietosuojalaissa tarkoitetulle toimivaltaiselle viranomaiselle silloin, kun kyseiset tiedot ovat välttämättömiä. Siten jo nykyinen sääntely mahdollistaa tietojen luovuttamisen tietyissä tilanteissa.

Oma-aloitteisesti luovutettavien tietojen osalta Rikosseuraamuslaitos joutuu arvioimaan tietojen välttämättömyyttä toisen viranomaisen tehtävien kannalta. Ehdotettu tarkennus poliisille oma-aloitteisesti luovutettavien tietojen osalta olisi tarpeen erityisesti siksi, että Rikosseuraamuslaitoksella ei ole oman tehtävänsä puitteissa mahdollista kattavasti arvioida esimerkiksi sitä, mitä tietoja poliisilla jo on hallussaan, ja mitkä tiedot siten poliisin näkökulmasta olisivat välttämättömiä luovuttaa.

Ehdotusta on tarkennettu lausuntopalautteen perusteella siten, että luovutettavat tiedot olisi rajattu koskemaan vangin yhteyksiä vakavaa ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Se ei siten kattaisi esimerkiksi yhdyskuntaseuraamusta suorittavan mahdollisia yhteyksiä. Luovutuksen edellytyksenä oleva vaatimus tietojen tarpeellisuudesta olisi matalampi kuin muiden tietojen osalta säädetty vaatimus tietojen välttämättömyydestä, mutta samalla luovutettavat tiedot olisi säännöksessä listatu tyhjentävästi.

Tiedonvaihto työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan torjunnan tehostamiseksi

Ulosottokaari

1. Ulosottorekisterin osalta tehtäisi lakiin tarkennus muilta viranomaisilta saatujen tietojen tallentamisesta ulosottorekisteriin. Toisilta viranomaisilta tiedonsaantioikeuksien puitteissa hankitut tiedot, kuten verotustiedot ja tiedot viranomaisten rekistereihin rekisteröidystä omaisuudesta, ovat vakiintunut osa ulosoton tiedonhankintaa ja tiedonkäsittelyä. Lisäksi muutoksella olisi tarkoitus mahdollistaa muiden viranomaisten oma-aloitteisesti luovuttamien tietojen tallentaminen ja käsittely ulosottorekisterissä.

2. Ulosottomiehen mahdollisuutta luovuttaa omasta aloitteestaan tietoja esitutkintaviranomaisille selkeytettäisi ja siihen lisättäisi työperäistä hyväksikäyttö koskevat rikosepäilyt. Jo voimassa olevan lain puitteissa on mahdollista luovuttaa tietoja epäiltäessä ihmiskauppaa, mutta tämä lisättäisi nimenomaisesti säännökseen.

Laki verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta

1. Verohallinto voisi luovuttaa oma-aloitteisesti tietoja työsuojeluviranomaiselle myös työsuhteen vähimmäisehtojen noudattamisen sekä työolosuhteiden ja ulkomaalaisen työvoiman käytön valvomiseksi. Nykyisin Verohallinto voi luovuttaa tietoja tilaajavastuulain valvontaan.

   Muutoksen myötä Verohallinto voisi luovuttaa työsuojeluviranomaiselle tietoja esimerkiksi silloin, kun se havaitsee työnteko-oikeudettomia henkilöitä.

   Lausuntopalautteen johdosta ehdotusta muutettiin niin, että luovutettavat tiedot olisi sidottu niiden välttämättömyyteen.

2. Verohallinnolle ehdotetaan mahdollisuutta luovuttaa oma-aloitteisesti tietoja myös esitutkintaviranomaisille silloin, kun kyse olisi työperäistä hyväksikäyttö koskevista rikosepäilyistä. Tietojen luovuttamisen mahdollistaminen myös esitutkintaviranomaisille on tarpeen, koska Verohallinto voi tehdä havaintoja myös rikoksiin viittaavasta toiminnasta.

Laki työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojelutoiminnasta

1. Esityksellä laajennettaisiin työsuojeluviranomaisen nykyistä oikeutta saada tietojoukko Verohallinnolta tilaajavastuulain noudattamisen valvonnan kohdentamista varten. Työsuojeluviranomainen voisi esimerkiksi tehdä tietopyynnön Verohallinnolle yksiköistä, jotka ovat laiminlyöneet palkan tai muun suorituksen maksamiseen liittyviä verolainsäädännössä tarkoitettuja velvoitteita. Näissä tapauksissa olisi tyypillisesti kyse niin sanotun pimeän palkan maksamisesta.

   Työsuojeluviranomaisen oikeus saada tietojoukko Eläketurvakeskukselta ja Tapaturmavakuutuskeskukselta tilaajavastuulain noudattamisen valvonnan kohdentamista varten säilyisi ennallaan.

Lisäksi työsuojeluviranomaiselle ehdotetaan oikeutta saada Verohallinnolta tietojoukko työsuhteen vähimmäisehtojen noudattamisen ja ulkomaalaisen työvoiman käytön valvonnan kohdentamista varten.

Työsuojeluviranomaisen olisi rajattava tietopyynnössä tietojoukkoa yhteistyössä Verohallinnon kanssa.

Esityksen vaikutukset

Vaikutukset viranomaisten resursseihin

Esityksellä ei olisi vaikutusta talousarvioon ja esityksestä johtuvat tehtävät hoidettaisi viranomaisten nykyisten määrärahojen puitteissa.

Keskusrikospoliisin resurssien tehokkaan käytön näkökulmasta olisi keskeistä, että lausuntojen käsittelyyn olisi saatavilla sitä tukevat tietojärjestelmät. Nykyisten järjestelmien puitteissa tiedonvaihto tapahtuu käytännössä sähköpostitse.

Tarkoituksena on, että oikeusministeriö ja Rikosseuraamuslaitos seuraavat esityksen vaikutuksia ja erityisesti Rikosseuraamuslaitoksen keskusrikospoliisille tekemien lausuntopyyntöjen määrää. Toteutunut lausuntomäärä ja siitä johtuvat resurssivaikutukset huomioiden voitaisi tarvittaessa arvioida mahdollisuuksia kehittää nykyisiä tietojärjestelmiä niin, että ne tukisivat lausuntojen sujuvaa ja tehokasta käsittelyä.

Vaikutukset viranomaisten väliseen tietojenvaihtoon

Ehdotus Rikosseuraamuslaitoksen mahdollisuudesta pyytää keskusrikospoliisilta lausuntoa työnantajan mahdollisista yhteyksistä vakavaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen lisäisi viranomaisten välistä yhteistyötä vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa.

Ehdotukset oma-aloitteisen tietojen luovuttamisen mahdollistamisesta työsuojeluviranomaiselle sekä esitutkintaviranomaisille parantaisivat mahdollisuuksia tehostaa työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan torjuntaa.

Tiedon oikea-aikaisempi luovuttaminen luo edellytyksiä tehokkaammalle ja oikea-aikaisemmalle valvonnalle ja varhaiselle puuttumiselle. Tämä puolestaan mahdollistaa viranomaisten resurssien tehokkaamman käytön.

Voimaantulo

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.8.2026.